

Anna Trubačová

Ekonomická efektívnosť vybraných poľnohospodárskych komodít

Economic effectiveness of selected agricultural commodities

Abstract The article is aimed at the economic effectiveness of the production of selected plant and animal commodities in Slovakia in the period of 2007, 2009 and 2013-2016. From the group of the plant commodities it analyzes the cost and profitability of barley and sugar beet production. Animal commodities are represented by dairy cows - milk and pigs in fattening. In the last evaluated year (2016), the realization prices of monitored plant and animal commodities declined year-on-year, which adversely affected the profitability of their production. For the whole period under review, the monitored animal commodities were unprofitable even with the inclusion of support primarily allocated to the animal production.

Keywords costs – price – profit – loss – profitability - support

Abstrakt Predkladaný článok je zameraný na analýzu ekonomickej efektívnosti výroby vybraných rastlinných a živočíšnych komodít na Slovensku v časovom rade rokov 2007, 2009 and 2013 - 2016. Zo skupiny rastlinných komodít je v článku analyzovaná nákladovosť a rentabilita výroby jačmeňa a cukrovej repy. Komodity živočíšnej výroby v článku zastupujú dojnice – mlieko a ošipané vo výkrme. V ostatnom hodnotenom roku (2016) medziročne klesli realizačné ceny sledovaných rastlinných aj živočíšnych komodít, čo nepriaznivo ovplyvnilo rentabilitu ich výroby. Sledované živočíšne komodity boli aj so započítaním podpory primárne určenej na ŽV nerentabilné počas celého sledovaného obdobia.

Kľúčové slová náklady – cena – zisk – strata - rentabilita - podpora

Pre poľnohospodársky podnik je najdôležitejším prínosom každej komodity jej ekonomická efektívnosť. Pri hodnotení efektívnosti výroby poľnohospodárskych komodít je za najdôležitejší považovaný vzťah medzi nákladmi a výnosmi, ktorý v konečnom dôsledku vplýva na výšku ich efektu, t. j. zisku alebo straty. Podľa CHRASTINOVEJ, Z. (2017) produkčná výkonnosť jednotlivých poľnohospodárskych podnikov rozhoduje o ziskovosti celého slovenského poľnohospodárstva. Rozhodujúci v týchto podnikoch je manažment, ktorý riadi výrobné zameranie, následne zvyšovanie konkurenčnej schopnosti podnikov a sleduje nákladovosť pri výrobe poľnohospodárskych komodít. Ekonomickú efektívnosť hodnotia viacerí slovenskí a zahraniční autori z rôznych aspektov. Významnú úlohu v ekonomike poľnohospodárskych podnikov zohrávajú podpory najmä z EÚ. Pôvodným zmyslom a cieľom podpôr do poľnohospodárstva bolo zlepšiť dôchodkovú situáciu poľnohospodárskych producentov s ohľadom na celospoločenské záujmy (FOLTÝN, I. 2015). SYRŮČEK, J. (2017) v kalkulácii ekonomických ukazovateľov v chove hovädzieho dobytku vymedzuje

hranicu ziskovosti tzv. bodom zvratu. Bod zvratu možno chápať ako minimálny výnos chovu, lebo nižšia hodnota znamená stratovosť a chov je z dlhodobého hľadiska neudržateľný. U dojnic je kľúčovou nákupná cena mlieka, pre ktorú je bod zvratu definovaný ako podiel medzi celkovými nákladmi od ktorých sú odrátané tržby za predaj kráv, dotácie, ostatné nefinančné výnosy a trhovou produkciou mlieka. Podľa POLÁČKOVEJ, J. (2008) v poľnohospodárskom podniku nákladová analýza uľahčuje voľbu optimálnej štruktúry rastlinnej a živočíšnej výroby z hľadiska lepšieho využitia pôdy, genetického potenciálu zvierat, používanej techniky, pracovných síl a hlavných intenzifikačných faktorov. Nákladovosť poľnohospodárskych výrobkov na Slovensku sledovali formou dotazníkového prieskumu KUBÁNKOVÁ, M., BURIANOVÁ V. (2008 – 2010) a v ostatných hodnotených rokoch TRUBAČOVÁ, A. (2014 – 2016).

Uvedený príspevok vychádza z výsledkov rezortného projektu „Hodnotenie a analýza ekonomickej výkonnosti poľnohospodárstva, potravinárstva v kontexte agrárnych politík EÚ“. Konkrétne z výskumnej správy „Ekonomické aspekty poľnohospodárstva a potravinárstva vrátane bezpečnosti potravín na Slovensku“, ktorá bola riešená na NPPC-Výskumnom ústave ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva v roku 2017.

Metodický postup

Analýza ekonomickej efektívnosti vybraných poľnohospodárskych komodít bola vypracovaná na základe údajov získaných z dotazníkového prieskumu, ktorý NPPC-Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva každoročne uskutočňoval vo vybranom súbore podnikov. Tieto informácie ústav dlhodobo sledoval a spracovával jednotným metodickým postupom, ktorý sa v prípade účtovných zmien aktualizoval. Výsledné informácie majú orientačný charakter. Súbor neobsahoval informácie od samostatne hospodáriacich roľníkov – fyzických osôb. Ekonomická efektívnosť výrobných odvetví bola hodnotená v období pred krízou, v krízových a ostatných pokrízových rokoch (roky 2007, 2009 a 2013 – 2016). Analýza bola zameraná na zisk, stratu a rentabilitu výroby bez podpory, s čiastočnou podporou ŽV (dojnice, platba na kravy chované v systéme s trhovou produkciou mlieka, platba za dobré životné podmienky zvierat, VDJ) a so započítaním celkovej podpory vrátane SAPS a LFA (ANC) za vybrané komodity rastlinnej a živočíšnej výroby. Vychádzalo sa z predpokladu, že poskytnutá podpora na plochu (SAPS a LFA (ANC)) ovplyvňuje ekonomiku všetkých komodít, preto bola pri hodnotení premietnutá do komodít rastlinnej aj živočíšnej výroby.

Skúmanie a hodnotenie ekonomickej efektívnosti výrobných odvetví sa uskutočnilo na základe výrobnno-ekonomických ukazovateľov:

- výrobné náklady v € (N) na hektár a tonu aj v štruktúre nákladových položiek,
- intenzita výroby (ha úrody a úžitkovosť v naturálnom vyjadrení),
- ceny – realizačné v € za tonu vo vybranom súbore (C),
- zisk resp. strata (Z, S) v €, kvantifikovaná ako rozdiel ceny a nákladov $Z(S) = C - N$.

Vypočítali sa nasledovné ukazovatele:

nákladová rentabilita (R), v rastlinnej výrobe kvantifikovaná v dvoch variantoch:

- R1 = nákladová rentabilita, ako podiel Z (S) na N
- R2 = nákladová rentabilita súhrnná, ako podiel zisku vrátane celkovej podpory (Z+CP) na N.

nákladová rentabilita (R), v živočíšnej výrobe kvantifikovaná v troch variantoch:

- R1 = nákladová rentabilita, ako podiel Z (S) na N
- R2 = nákladová rentabilita s čiastočnou podporou, ako podiel zisku vrátane podpory na ŽV (Z+ČP) na N.
- R3 = nákladová rentabilita súhrnná, ako podiel zisku vrátane celkovej podpory (Z+CP) na N.

Ukazovatele zisku – straty a rentability boli základnými ukazovateľmi na posúdenie efektívnosti výrobných odvetví. Na základe nich, ako aj ďalších ukazovateľov (nákladov, cien a podpory) sa identifikovali faktory, ktoré efektívnosť ovplyvňujú.

Vlastná práca

Ekonomická efektívnosť vybraných komodít rastlinnej výroby

Jačmeň

Náklady, úrody

V porovnaní s predkrízovým rokom 2007 boli celkové náklady na ha jačmeňa v ostatnom hodnotenom roku (2016) vyššie o 65 %. Najvýraznejšie sa zvýšili odpisy HIM, ktoré mali respondenti v roku 2016 na hektár o 7 € vyššie ako na začiatku hodnoteného obdobia. Vysoký nárast bol zaznamenaný v ostatných priamych nákladoch a službách - spotreba energie, vody, nájomné za pôdu, dane a poplatky, poistenie, úroky atď. (254 %), mzdových a sociálnych nákladoch (69 %). Z priamych materiálových nákladov sa na jačmeň v porovnaní s rokom 2007 zvýšili najmä náklady na chemické ochranné prostriedky (53 %) a hnojivá nakúpené a vyrobené spolu (50 %). Náklady na nakúpené a vyrobené osivá v porovnaní s rokom 2007 klesli o 4 %. Náklady na réžiu spolu boli v porovnaní s rokom 2007 vyššie o 83 %. V porovnaní s rokom 2015 sa celkové náklady na ha jačmeňa zvýšili o 41 %, čo bol najvýraznejší medziročný nárast nákladov na jačmeň v hodnotenom období. Úroda jačmeňa počas celého hodnoteného obdobia rástla a v roku 2016 bola o 60 % vyššia ako na začiatku hodnoteného obdobia a dosiahla takmer 6 t z 1 hektára. Medziročne sa úroda jačmeňa zvýšila o 9 %. Vývoj jednotkových nákladov na jačmeň mal v hodnotenom období kolísavý trend. Na začiatku hodnoteného obdobia, pri porovnaní rokov 2007 a 2009 klesli o 5 %, v roku 2013 boli o 21 % vyššie ako v roku 2009 a v nasledujúcom roku (2014) medziročne klesli o 25 %, v roku 2015 sa pokles nákladov na tonu jačmeňa zmiernil a v roku 2016 medziročne vzrástli o 30 % a dosiahli 177 € na tonu (Tab.1, Graf 1).

Tab. 1 Vývoj nákladov, zisku, resp. straty a rentability jačmeňa vo vzorke prvovýrobcov
The development of costs, profit/loss and profitability of barley in a sample of primary producers

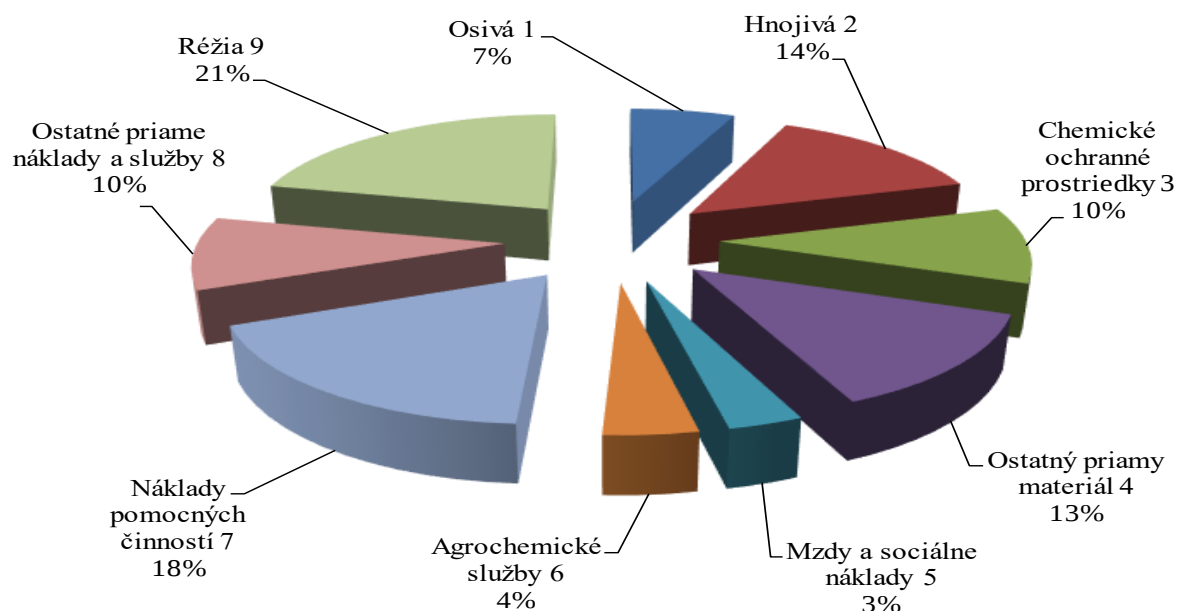
Roky ¹	Úroda (t/ha) ²	Náklady (€/ha) ³	Náklady (€/t) ⁴	Realizačná cena (€/t) ⁵	Zisk - strata (€/t) ⁶	R1-rentabilita bez podpôr (%) ⁷	R2-rentabilita vrátane podpôr spolu (%) ⁸
2007	3,64	623,88	171,40	203,05	31,65	18,47	39,29
2009	3,89	632,67	162,64	126,56	-36,08	-22,18	-4,26
2013	4,13	811,97	191,18	197,53	6,35	3,32	20,72
2014	5,42	801,22	147,80	162,91	15,11	10,22	31,19
2015	5,35	730,52	136,55	165,18	28,63	20,97	42,56
2016	5,81	1 029,05	177,08	141,97	-35,11	-19,83	-3,83
Indexy ⁹ 2016/2007	159,62	164,94	103,31	69,02	-	-	-

Prameň: Náklady a výnosy poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2007, 2009; Nákladovosť poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2013 - 2016, VÚEPP; vlastné prepočty¹⁰

1/ Years, 2/ yield (t/ha), 3/ costs (€/ha), 4/ costs (€/t), 5/ realization price (€/t), 6/ profit-loss (€/t), 7/ R1 – profitability without support (%), 8/ R2 – profitability with total support (%), 9/ indices, 10/ Source: Costs and income of agricultural products in the SR for 2007, 2009; Costs of agricultural products in the Slovak Republic for 2013 - 2016, VÚEPP; own calculations

Graf 1 Štruktúra nákladov na jačmeň v roku 2016

Cost structure per barley in 2016

Prameň: Nákladovosť vybraných poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2016, NPPC-VÚEPP, vlastné prepočty¹⁰

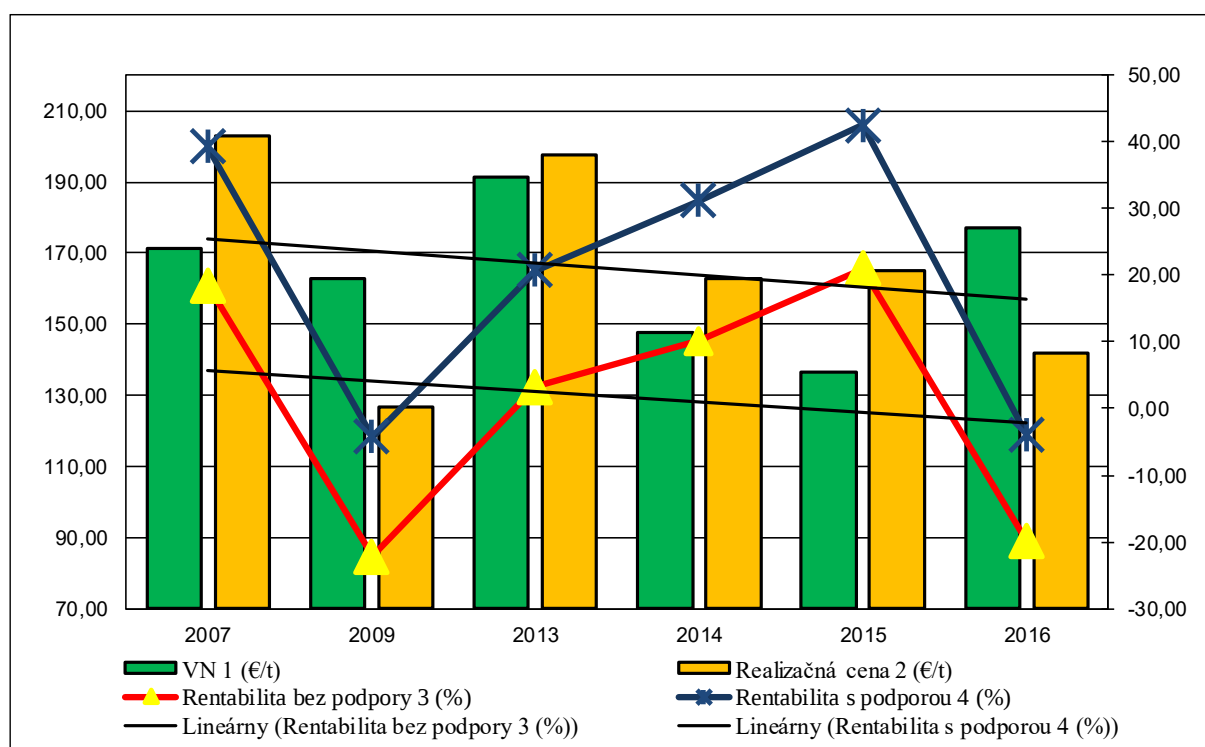
1/ Seeds, 2/ fertilizers, 3/ chemical protective equipment, 4/ other direct material, 5/ wages and social costs, 6/ agrochemical services, 7/ costs of auxiliary activities, 8/ other direct costs and services, 9/ overhead expenses, 10/ Source: Costs effectiveness of selected agricultural products in the SR in 2016, NPPC-VÚEPP, own calculations

Ceny, rentabilita

V roku 2016 predávali respondenti 1 tonu jačmeňa za 142 €, čo bola najnižšia cena jačmeňa za posledné 4 roky. Vyššie úrody tlačili realizačnú cenu jačmeňa dolu a v porovnaní s rokom 2007 bola na konci hodnoteného obdobia o 30 % nižšia. V porovnaní s rokom 2015 klesla cena jačmeňa o 13 %. Rok 2016 bol pre jačmeň po roku 2009 druhým najkritickejším rokom v hodnotenom období. Výroba jačmeňa bola nerentabilná a nedosahovala zisk ani so započítaním podpory. Rentabilita výroby jačmeňa dosahovala takmer úroveň kritického roka 2009, kedy bola výroba jačmeňa bez dotačných stimulov hlboko pod hranicou rentability (- 22 %). V roku 2016 dosahovala rentabilita výroby jačmeňa -20 % a poskytnutá podpora stratu iba zmiernila (Graf 2).

Graf 2 Rentabilita výroby jačmeňa vo vzorke prvovýrobcov

Profitability of barley production in a sample of SR primary producers

Prameň: Náklady a výnosy poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2007, 2009; Nákladovosť poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2013 - 2016, VÚEPP; vlastné prepočty⁵

1/ Costs, 2/ realization price, 3/ profitability without support, 4/ profitability with support, 5/ Source: Costs and income of agricultural products in the SR for 2007, 2009; Costs of agricultural products in the Slovak Republic for 2013 - 2016, VÚEPP; own calculations

Cukrová repa

Náklady, úrody

Náklady na cukrovú repu s výnimkou rokov 2014 a 2016 počas hodnoteného obdobia rástli. V porovnaní s rokom 2007 boli v ostatnom hodnotenom roku vyššie o 13 %. Vyššie boli najmä náklady na odpisy HIM (94 %), mzdové a sociálne náklady (74 %), ostatné priame

materiálové náklady (41 %), náklady na hnojivá spolu (56 %) a náklady na chemické ochranné prostriedky (32 %). Náklady na osivá v porovnaní s rokom 2007 klesli o 6 % a náklady na pomocné činnosti o 32 %. Medziročne v roku 2016 náklady na hektár cukrovej repy klesli o 4 %, čo ovplyvnil najmä medziročný pokles nákladov pomocných činností o 44 % a ostatných priamych nákladov a služieb (11 %). Priame materiálové náklady spolu (osivá, hnojivá a chemické ochranné prostriedky) v porovnaní s rokom 2015 klesli o 4 %. Úroda cukrovej repy v roku 2016 dosahovala vo vzorke podnikov 73 t/ha, čo bola o 55 % vyššia úroda ako v roku 2007. Najvyššiu úrodu cukrovej repy dosahovali respondenti v roku 2014 (77 t/ha) a najnižšiu v roku 2007 (47 t/ha).

Vyššia úroda priaznivo ovplyvnila jednotkové náklady, ktoré v porovnaní s rokom 2007 klesli o 26 %. Vývoj nákladov na tonu cukrovej repy mal v hodnotenom období kolísavý trend. Najlacnejšie vyrábali respondenti cukrovú repu v roku 2014, kedy náklady na tonu cukrovej repy dosahovali 25 € a najdrahšia bola výroba cukrovej repy v roku 2007 (38 €/t). V roku 2016 vyrábali respondenti tonu cukrovej repy za 28 € (Tab. 2, Graf 3).

Tab. 2 Vývoj nákladov, výnosov a rentability cukrovej repy vo vzorke prvovýrobcov

The development of costs, incomes and profitability of sugar beet in a sample of primary producers

Rok ¹	úroda (t/ha) ²	náklady (€/ha) ³	náklady (€/t) ⁴	realizačná cena (€/t) ⁵	zisk-strata (€/t) ⁶	R1-rentabilita bez podpôr (%) ⁷	R2-rentabilita vrátane podpôr spolu (%) ⁸
2007	46,77	828,06	38,47	36,48	-1,99	5,18	29,08
2009	61,49	833,47	29,55	28,01	-1,54	-5,21	64,20
2013	57,50	948,67	33,15	40,55	7,40	22,32	74,45
2014	76,71	942,37	25,31	29,07	3,76	14,86	56,63
2015	59,41	154,79	36,27	26,43	-9,84	-27,13	-1,22
2016	72,66	064,64	28,42	23,97	-4,45	-15,66	12,49
Indexy ⁹ 2016/2007	155,36	113,29	73,87	65,70	-	-	-

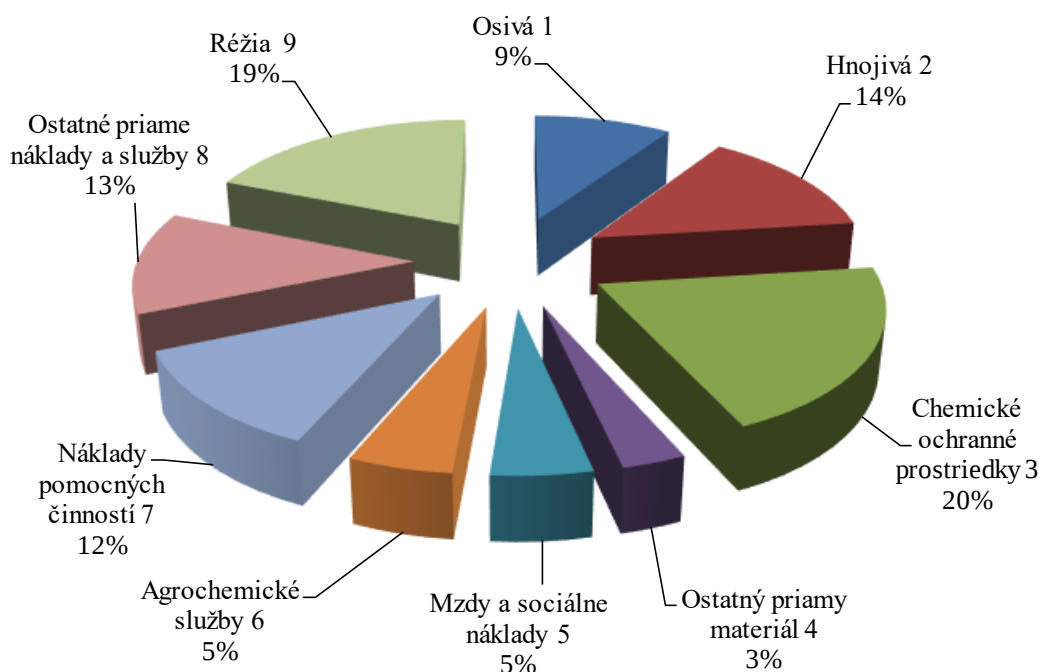
*v rokoch 2007, 2009 a 2013-2015 respondenti uvádzali priame platby na plochu ((SAPS, LFA (ANC)) rozpočítavané koeficientom na základe výšky tržieb na všetky vyrábané komodity (RV a ŽV); v roku 2016 respondenti uvádzali alikvotnú časť priamych platieb na plochu podľa výmery cukrovej repy¹⁰

Prameň: Náklady a výnosy poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2007, 2009; Nákladovosť poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2013 - 2016, VÚEPP; vlastné prepočty¹¹

1/ Years, 2/ yield (t/ha), 3/ costs (€/ha), 4/ costs (€/t), 5/ realization price (€/t), 6/ profit-loss (€/t), 7/ R1 – profitability without support (%), 8/ R2 – profitability with total support (%), 9/ indices, 10/ * In 2007, 2009 and 2013-2015, respondents reported direct area payments ((SAPS, LFA (ANC)), which were calculated on the basis of the sales amount for all produced commodities (plant production and animal production); in 2016 respondents reported an aliquot of direct payments on area according to sugar beet acreage, 11/ Source: Costs and income of agricultural products in the SR for 2007, 2009; Costs of agricultural products in the Slovak Republic for 2013 - 2016, VÚEPP; own calculations

Graf 3 Štruktúra nákladov na cukrovú repu v roku 2016

Cost structure per sugar beet in 2016

Prameň: Nákladovosť vybraných poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2016, NPPC-VÚEPP, vlastné prepočty¹⁰

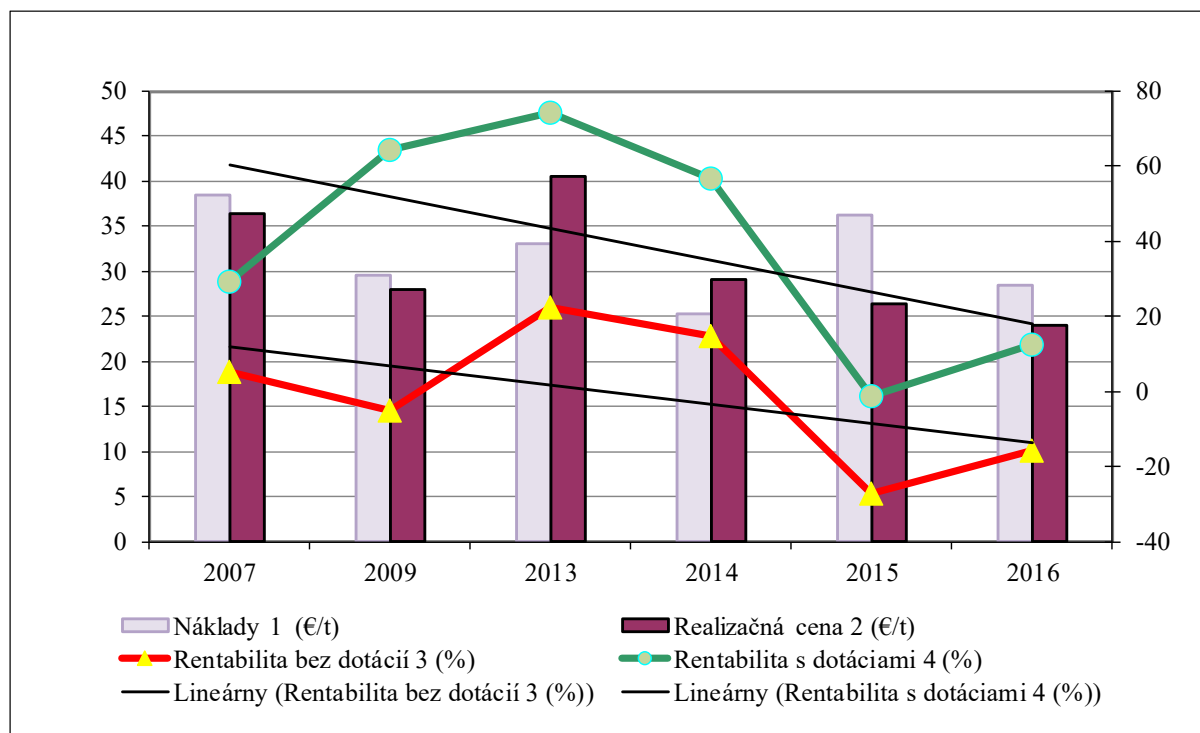
1/ Seeds, 2/ fertilizers, 3/ chemical protective equipment, 4/ other direct material, 5/ wages and social costs, 6/ agrochemical services, 7/ costs of auxiliary activities, 8/ other direct costs and services, 9/ overhead expenses, 10/ Source: Costs effectiveness of selected agricultural products in the SR in 2016, NPPC-VÚEPP, own calculations

Ceny, rentabilita

Napriek tomu, že cukrová repa bola v ostatnom hodnotenom roku pre respondentov bez dotačných stimulov nerentabilná, v porovnaní s rokom 2015 bol rok 2016 pre cukrovú repu priaznivejší (Graf 4). Náklady na tonu cukrovej repy presahovali priemernú realizačnú cenu o 4,5 €. Realizačná cena cukrovej repy klesla medziročne o 9 % a v porovnaní s rokom 2007 o 34 %. Ostatné dva hodnotené roky (r.2015 a r.2016) boli pre cukrovú repu najkritickejšie. V roku 2015 zostali respondenti s cukrovou repou pod hranicou rentability (-1 %) aj so započítaním podpory. V roku 2016 sa kritická situácia zmiernila a so započítaním celkovej podpory bola cukrová repa rentabilná (12 %).

Graf 4 Rentabilita výroby cukrovej repy vo vzorke prvovýrobcov SR

Profitability of sugar beet production in a sample of SR primary producers

Prameň: Náklady a výnosy poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2007, 2009; Nákladovosť poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2013 - 2016, VÚEPP; vlastné prepočty⁵

1/ Costs, 2/ realization price, 3/ profitability without support, 4/ profitability with support, 5/ Source: Costs and income of agricultural products in the SR for 2007, 2009; Costs of agricultural products in the Slovak Republic for 2013 - 2016, VÚEPP; own calculations

Ekonomická efektívnosť vybraných komodít živočíšnej výroby

Dojnice-mlieko

Ceny a rentabilita

Realizačná cena mlieka bola v ostatnom hodnotenom roku v porovnaní s rokom 2007 nižšia o 22 % a dosahovala 0,26 €, pričom jednotkové náklady na mlieko boli vyššie 9 %. Vývoj realizačnej ceny mlieka mal v hodnotenom období kolísavý trend. Rok 2009 bol pre mlieko najkritickejší a liter mlieka predávali respondenti iba za 0,23 €, pričom náklady na výrobu 1 litra mlieka dosahovali 0,37 €. Jednotkové náklady na mlieko presahovali jeho realizačnú cenu počas celého hodnoteného obdobia a podpora určená pre živočíšnu výrobu stratu iba zmierňovala (Tab. 3).

Tab. 3 Náklady, ceny a rentabilita pri dojniciach a mlieku
Costs, prices and profitability – dairy cows and milk

	2007	2009	2013	2014	2015	2016	Index ¹ 2016/2007
Úžitkovosť v l .100 KD ^{-1 2}	1 628,00	1 569,58	1 657,76	1 695,43	1 931,54	2 013,59	123,68
Náklady v € .100 KD ^{-1 3}	644,76	640,02	770,27	789,51	784,28	795,79	123,42
VN v € .l ^{-1 4}	0,37	0,37	0,42	0,42	0,38	0,40	109,35
Realizačná cena v € .l ^{-1 5}	0,34	0,23	0,34	0,35	0,29	0,26	77,55
Zisk-strata v € .l ^{-1 6}	-0,03	-0,14	-0,08	-0,07	-0,09	-0,14	-
Podpora na ŽV v € .l ^{-1 7}	0,03	0,03	0,01	0,03	0,04	0,04	130,98
Podpora celkom v € .l ^{-1 8}	0,10	0,12	0,11	0,13	0,09	0,08	81,42
R1-rentabilita bez podpory v % ⁹	-8,35	-37,84	-19,05	-16,67	-23,68	-35,00	-
R2-rentabilita s podporou na ŽV v % ¹⁰	0,00	-29,73	-16,67	-9,52	-13,16	-25,00	-
R3-rentabilita s podp. celkom v % ^{*11}	18,51	5,41	7,14	14,29	0,00	-15,00	-

Prameň: Náklady a výnosy poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2007, 2009; Nákladovosť poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2013 - 2016, VÚEPP; vlastné prepočty¹²

* vrátane alikvotnej časti podpory na plochu¹³

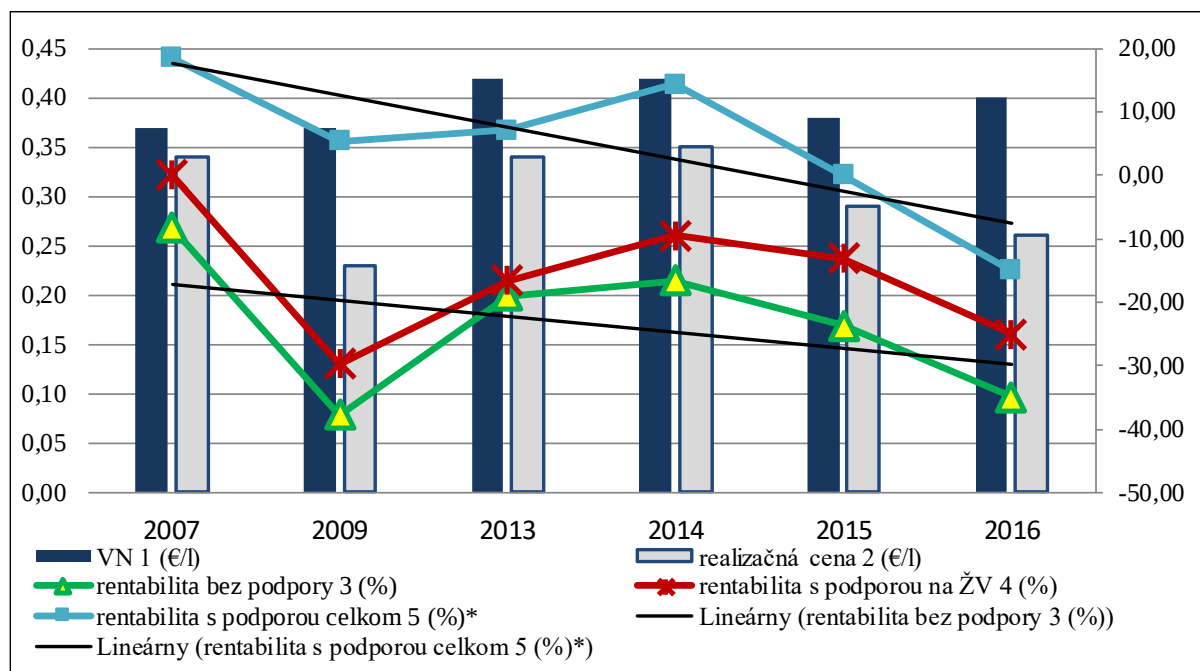
1/ Index, 2/ yield in liters per 100 feeding days, 3/ costs in € per 100 feeding days, 4/ production costs in € per liter, 5/ realization price in € per liter, 6/ profit-loss in € per liter, 7/ support in animal production in € per liter, 8/ total support in € per liter, 9/ R1 – profitability without support in %, 10/ R2 – profitability with support for animal production in %, 11/ R3 – profitability with total support in %, 12/ Source: Costs and income of agricultural products in the SR for 2007, 2009; Costs of agricultural products in the Slovak Republic for 2013 - 2016, VÚEPP; own calculations, 13/ * including an aliquot part of the area support

Do plusových čísiel sa dokázali dostať respondenti iba so započítaním celkovej podpory, t. j. so započítaním alikvotnej časti podpôr na plochu. V ostatných dvoch hodnotených rokoch aj započítaná celková podpora nerentabilnú výrobu mlieka iba zmiernila. V roku 2015 dosiahli respondenti s celkovou podporou nulovú rentabilitu a bez podpory rentabilitu -24 % (Graf 5). V roku 2016 sa výroba mlieka priblížila ku kritickému roku 2009 a bez podpory bola hlboko pod hranicou rentability (-35 %). So započítaním celkovej podpory (vrátane podpôr na plochu) sa strata iba zmiernila a výroba mlieka bola pre respondentov nerentabilná (-15 %).

Štruktúra nákladov na dojnicu je uvedená v grafe 6.

Graf 5 **Rentabilita výroby mlieka vo vzorke prvovýrobcov SR**

Profitability of milk production in a sample of SR primary producers

Prameň: Náklady a výnosy poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2007, 2009; Nákladovosť poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2013 - 2016, VÚEPP; vlastné prepočty⁶

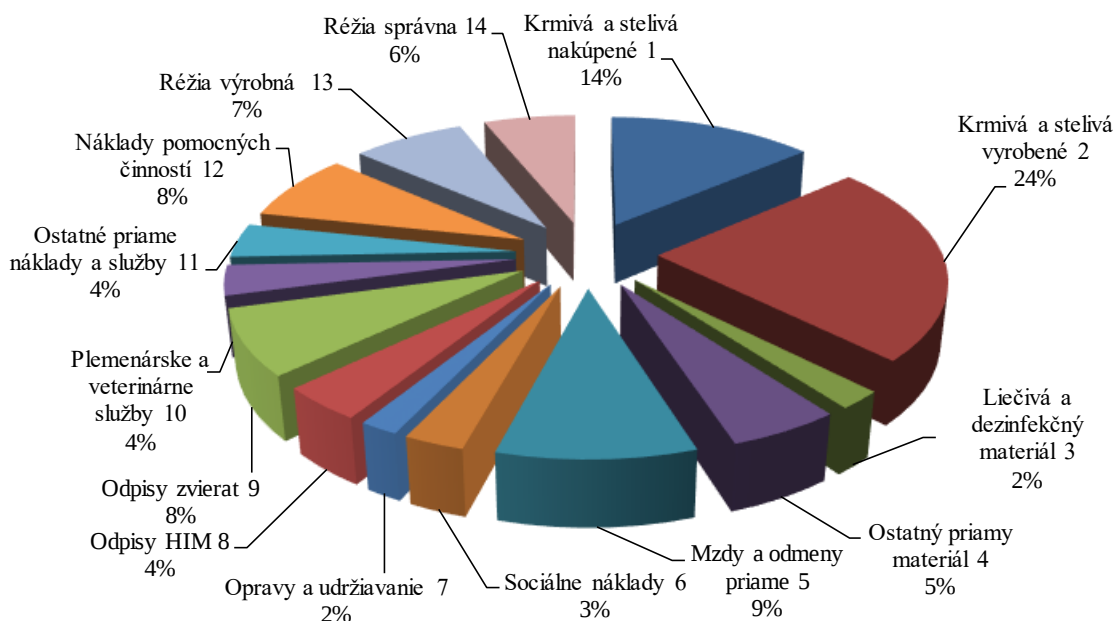
* vrátane alikvotnej časti podpory na plochu⁷

1/ Production costs, 2/ realization price, 3/ profitability without support, 4/ profitability with support for animal production, 5/ profitability with total support, 6/ Source: Costs and income of agricultural products in the SR for 2007, 2009; Costs of agricultural products in the Slovak Republic for 2013 - 2016, VÚEPP; own calculations, 7/

* including an aliquot part of the area support

Graf 6 Štruktúra nákladov na dojniciu v roku 2016

Cost structure per dairy cow in 2016

Prameň: Nákladovosť vybraných poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2016, NPPC-VÚEPP, vlastné prepočty ¹⁵

1/ Purchased feed and litters, 2/ feed and litters made in own direction, 3/ medicaments and disinfectants, 4/ other direct material, 5/ wages and rewards – direct, 6/ social costs, 7/ repairs and maintenance, 8/ depreciation of tangible fixed assets, 9/ depreciation of animals, 10/ breeding and veterinary services, 11/ other direct costs and services, 12/ costs of auxiliary activities, 13/ production overhead expenses, 14/ administrative overhead expenses, 15/ Source: Costs effectiveness of selected agricultural products in the SR in 2016, NPPC-VÚEPP, own calculations

Výkrm ošípaných

Ceny a rentabilita

Vývoj realizačnej ceny vo výkrme ošípaných mal v hodnotenom období kolísavý trend. V porovnaní s rokom 2007 sa v ostatnom hodnotenom roku predával 1 kg živej hmotnosti ošípanej o 5 % drahšie. V rokoch 2007 a 2009 realizačná cena vo výkrme ošípaných stagnovala na 1,15 €/kg ž. hm.. V rokoch 2013 a 2014 sa cena zvýšila na 1,24 €/kg ž. hm. a do roku 2016 klesla na 1,20 €/kg ž. hm. Náklady na výrobu prevyšovali realizačnú cenu počas všetkých šiestich hodnotených rokov. Vývoj jednotkových nákladov v hodnotenom období mal obdobne ako pri realizačnej cene kolísavý trend. Na začiatku hodnoteného obdobia v roku 2013 v porovnaní s rokom 2007 klesli náklady na 1 kg. ž. hm. ošípanej vo výkrme o 18 %, v roku 2014 medziročne vzrástli o 35 % a následne v roku 2015 klesli o 21 %. V roku 2016 začali jednotkové náklady na výkrm ošípaných mierne rásť a dosiahli 1,47 €/kg živej hmotnosti (Tab. 4).

Tab. 4 Náklady, ceny a rentabilita vo výkrme ošípaných

Costs, prices and profitability – pigs in fattening

	2007	2009	2013	2014	2015	2016	Index ¹ 2016/2007
Úžitkovosť v kg .100 KD ^{-1 2}	58,33	59,29	69,64	70,27	76,14	69,49	119,13
Náklady v €.100 KD ^{-1 3}	78,97	72,50	90,09	87,16	79,29	81,03	102,61
VN v €.kg ^{-1 4}	1,63	1,53	1,34	1,81	1,43	1,47	90,45
Realizačná cena v €.kg ^{-1 5}	1,15	1,15	1,24	1,24	1,23	1,20	104,79
Zisk-strata v €.kg ^{-1 6}	-0,48	-0,38	-0,10	-0,57	-0,20	-0,27	-
Podpora ŽV v €.kg ^{-1 7}	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00
Podpora celkom v €.kg ^{-1* 8}	0,18	0,28	0,27	0,21	0,20	0,14	77,39
R1-rentabilita bez podpory v % ⁹	-29,53	-24,84	-7,46	-31,49	-13,99	-18,37	-
R2-rentabilita s podporou na ŽV v % ¹⁰	-29,53	-24,84	-7,46	-31,49	-13,99	-17,93	-
R3-rentabilita s podporou celkom v % ^{*11}	-18,40	-6,54	12,69	-19,89	0,00	-8,84	-

Prameň: Náklady a výnosy poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2007, 2009; Nákladovosť poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2013 - 2016, VÚEPP; vlastné prepočty¹²

* vrátane alikvotnej časti podpory na plochu¹³

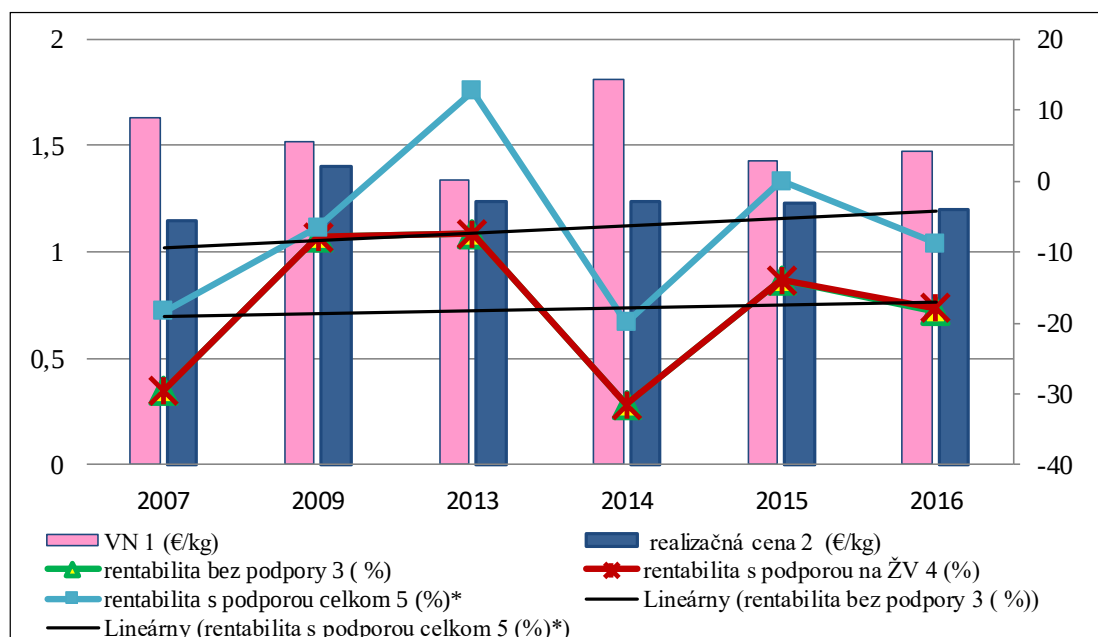
1/ Index, 2/ yield in kg per 100 feeding days, 3/ costs in € per 100 feeding days, 4/ production costs in € per kg, 5/ realization price in € per kg, 6/ profit-loss in € per kg, 7/ support in animal production in € per kg, 8/ total support in € per kg, 9/ R1 – profitability without support in %, 10/ R2 – profitability with support for animal production in %, 11/ R3 – profitability with total support in %, 12/ Source: Costs and income of agricultural products in the SR for 2007, 2009; Costs of agricultural products in the Slovak Republic for 2013 - 2016, VÚEPP; own calculations, 13/ * including an aliquot part of the area support

V chove ošípaných na výkrm boli bez započítania podpôr respondenti stratoví počas celého hodnoteného obdobia. Najvyššie straty mali v roku 2014, kedy náklady na výrobu kilogramu živej hmotnosti ošipanej prevyšovali realizačnú cenu o 0,57 € a respondenti s výkrmom ošípaných boli hlboko pod hranicou rentability (-31 %). V roku 2015 bola strata na výkrme ošípaných miernejšia a záporná rentabilita klesla na -14 %. V roku 2016 sa strata znova prehĺbila a výkrm ošípaných bol pod hranicou rentability -18 %. Do plusových čísiel sa dostal výkrm ošípaných iba v roku 2013 so započítaním alikvotnej časti podpôr na plochu. V roku 2015 respondenti, ktorí započítali do výkrmu ošípaných aj časť podpory na plochu dosiahli hranicu rentability. V roku 2016 nebol výkrm ošípaných pre respondentov rentabilný ani so započítaním celkovej podpory (Graf 7).

Štruktúra nákladov na ošípanú vo výkrme v roku 2016 je uvedená v grafe 8.

Graf 7 **Rentabilita ošípaných na výkrm vo vzorke prvovýrobcov SR**

Profitability of pigs in fattening in a sample of SR primary producers

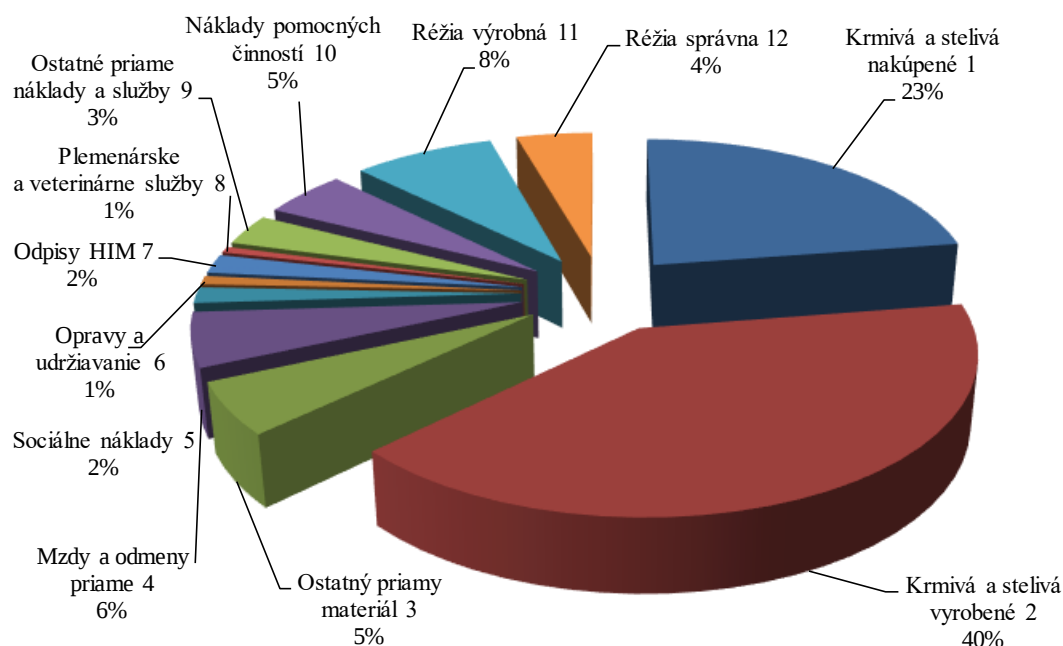
Prameň: Náklady a výnosy poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2007, 2009; Nákladovosť poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2013 - 2016, VÚEPP; vlastné prepočty⁶

* vrátane alikvotnej časti podpory na plochu⁷

1/ Production costs, 2/ realization price, 3/ profitability without support, 4/ profitability with support for animal production, 5/ profitability with total support, 6/ Source: Costs and income of agricultural products in the SR for 2007, 2009; Costs of agricultural products in the Slovak Republic for 2013 - 2016, VÚEPP; own calculations, 7/

* including an aliquot part of the area support

Graf 8 Štruktúra nákladov na ošipánú vo výkrme v roku 2016

Costs structure per pig in fattening in 2016

Prameň: Nákladovosť vybraných poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2016, NPPC-VÚEPP, vlastné prepočty¹³

1/ Purchased feed and litters, 2/ feed and litters made in own direction, 3/ other direct material, 4/ wages and rewards – direct, 5/ social costs, 6/ repairs and maintenance, 7/ depreciation of tangible fixed assets, 8/ breeding and veterinary services, 9/ other direct costs and services, 10/ costs of auxiliary activities, 11/ production overhead expenses, 12/ administrative overhead expenses, 13/ Source: Costs effectiveness of selected agricultural products in the SR in 2016, NPPC-VÚEPP, own calculations

Záver

Analýza ekonomickej efektívnosti výroby poľnohospodárskych komodít dokazuje, že významnú úlohu pri výrobe každej poľnohospodárskej komodity zohráva, okrem realizačnej ceny a vynaložených nákladov podpora, ktorá dokáže aj v ekonomicky a klimaticky nepriaznivých rokoch zlepšiť rentabilitu výroby a pri mnohých komoditách prispieť k ziskovosti a tým k celkovej dôchodkovosti poľnohospodárskych podnikov.

V živočíšnej výrobe sú dlhodobo ekonomicky citlivými komoditami dojnice-mlieko a výkrm ošipáných. Produkcia mlieka a bravčového mäsa na Slovensku má v rámci členských krajín EÚ dlhodobo nízku úroveň konkurencieschopnosti. Aj keď sa v uvedených výrobných odvetviach zvýšila úžitkovosť, ceny neuhrádzali jednotkové náklady a mlieko aj jatočné ošipané sa vyrábali bez podpory so stratou. V ostatných rokoch zaznamenávame na Slovensku pokles dojnic aj ošipáných na výkrm, čo sa prejavilo aj vo vzorke hodnotených podnikov. Prvovýrobcovia uprednostňujú na úkor nerentabilnej živočíšnej výroby rastlinnú výrobu, ktorá je síce v ostatných rokoch ovplyvňovaná nepriaznivými klimatickými

podmienkami (sucho), ale jej straty sú nižšie a so započítaním podpory dokáže dosahovať zisk.

Použitá literatúra

- [1] BURIANOVÁ, V. (2010): Náklady a výnosy poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2009 v triedení podľa výrobných oblastí., Bratislava: VÚEPP, ISBN 978-80-8058-551-8.
- [2] CHRASTINOVÁ, Z. a kol. (2017): Ekonomický potenciál slovenského poľnohospodárstva a potravinárstva v kontexte medzinárodných komparácií a tvorba indikátorov a aplikačných riešení pre hodnotenie dopadov agrárnych politík. Štúdia č. 198/2017, Bratislava: NPPC-VÚEPP, ISBN 978-80-8058-615-7.
- [3] FOLTÝN, I. a kol., (2015): Rozvoj matematických modelů pro predikce dopadů variant agrární politiky na ekonomiku a environmentální aspekty zemědělství, IVP č. 1277. Závěrečná zpráva o výsledcích řešení IVP za rok 2015, Praha: ÚZEI, 2015.
- [4] KUBÁNKOVÁ, M. - BURIANOVÁ, V. (2008): Náklady a výnosy poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2007 v triedení podľa výrobných oblastí. Bratislava: VÚEPP, 2008, ISBN 978-80-8058-492-4.
- [5] POLÁČKOVÁ, J. a kol. (2008): Analýza nákladů a rentability vybraných zemědělských výrobků 2002 – 2006 (výzkumná studie). Praha: ÚZEI, 2008, ISBN 978-80-86671-55-0.
- [6] SYRŮČEK, J. a kol. (2017): Kalkulace ekonomických ukazatelů v chovu skotu. Praha: VUŽV, 2017, v.v.i., 26 s., ISBN 978-80-7403-162-5.
- [7] TRUBAČOVÁ, A. (2014): Nákladovosť poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2013 v triedení podľa výrobných oblastí. Bratislava: VÚEPP, ISBN 978-80-8058- 595-2.
- [8] TRUBAČOVÁ, A. (2015): Nákladovosť poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2014 v triedení podľa výrobných oblastí. Bratislava: NPPC-VÚEPP, ISBN 978-80-8058- 605-8.
- [9] TRUBAČOVÁ, A. (2016): Nákladovosť poľnohospodárskych výrobkov v SR za rok 2015 v triedení podľa výrobných oblastí. Bratislava: NPPC-VÚEPP, ISBN 978-80-8058-613-3

Došlo 2.8.2018

Kontaktná adresa

Ing. Anna Trubačová

NPPC - Výskumný ústav ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva, Trenčianska 55,
824 80 Bratislava, Slovenská republika

tel. +421258243296 e-mail anna.trubacova@vuepp.sk